

SAVIŽUDYBIŲ IR SAVĖS ŽALOJIMO LAISVĖS ATĖMIMO VIETŲ ĮSTAIGOSE PREVENCIJOS TVARKOS APRAŠAS

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Savižudybių ir savęs žalojimo laisvės atėmimo vietų įstaigose prevencijos tvarkos aprašas (toliau – Aprašas) nustato Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos (toliau – Kalėjimų departamentas) ir laisvės atėmimo vietų įstaigų administracijos veiklos prioritetus valdant krizines situacijas, jų prevencijos tikslus, uždavinius ir kryptis, šių kryptių įgyvendinimo ir kontrolės mechanizmus.

2. Aprašo tikslas – nustatyti reikalavimus, taikomus savižudybių ir savęs žalojimo prevencijai, suderinti laisvės atėmimo vietos įstaigos vadovo ir administracinių padalinių veiksmus, funkcijas ir atsakomybę.

3. Aprašo uždaviniai:

3.1. nustatyti krizinių situacijų valdymo metodus bei kontrolės būdus, siekiant mažinti savižudybių ir savęs žalojimo atvejų skaičių laisvės atėmimo vietų įstaigose nuosekliai ir kompleksiskai šalinant savižudybių ir savęs žalojimo priežastis;

3.2. užtikrinti krizinių situacijų, savižudybių ir savęs žalojimo prevencijos įgyvendinimą laisvės atėmimo vietų įstaigose, numatant tikslus įstaigos vadovo ir administracinių padalinių veiksmus ir pareigas bei taikomų priemonių efektyvumo kontrolės mechanizmus;

3.3. nustatyti bendradarbiavimo tarp laisvės atėmimo vietų įstaigų administracinių padalinių formas, kurios reglamentuotų informacijos apie savižudišką ir save žalojantį elgesį sklaidą, dokumentų registraciją ir saugojimą.

4. Pagrindinės Apraše vartojamos sąvokos:

4.1. Bandytas nusižudyti – į save nukreiptas, tiesioginis ir potencialiai žalingas elgesys, kai žmogus turi aiškių arba numanomų ketinimų numirti, tačiau veiksmas nesibaigia mirtimi.

4.2. Krizinė situacija – netikėtai susiklosčiusi emociškai sudėtinga situacija, dažnai pasireiškianti pakitusiu asmens elgesiu, kai žmogus išgyvena grėsmę, įtampą, nerimą, pavojų, neviltį ir kitus stiprius nemalonius jausmus, nemato išeities iš susiklosčiusios padėties ir jam gali kilti noras save žaloti ar bandyti nusižudyti.

4.3. Savęs žalojimas – į save nukreiptas, tiesioginis ir potencialiai žalingas elgesys, kai žmogus neturi ketinimų numirti.

4.4. Savižudybė – sąmoningas savo gyvenimo nutraukimas arba mirtis sužalojus save tyčia.

4.5. Savižudybių ir savęs žalojimo intervencija – pagalba savižudybės, savęs žalojimo krizę išgyvenančiam asmeniui taikant aktyvias krizių intervencijos priemones.

4.6. Savižudybių ir savęs žalojimo prevencija – veiklos, kurių tikslas yra užkirsti kelią veiksniams, galintiems paskatinti savižudybes ir savęs žalojimą. Prevencija apima įstaigų personalo mokymą, ankstyvąją ir tęstinę savižudybės ir savęs žalojimo diagnostiką ir kt.

4.7. Savižudybių postvencija – visi veiksmai, skirti padėti save žalojusiam ar bandžiusiam nusižudyti žmogui arba įveikti neigiamus jausmus išgyvenusiems savižudybę (nuteistiesiems ir suimtiesiems, laisvės atėmimo vietos įstaigos personalui).

II. KRIZINIŲ SITUACIJŲ VALDYMO ORGANIZAVIMAS

5. Laisvės atėmimo vietos įstaigos direktorius, suderinęs su Kalėjimų departamentu, įsakymu tvirtina įstaigos krizinių situacijų valdymo priemonių planą, kuriame nustatomos priemonės (numatant atsakingus vykdytojus ir konkrečias datas, taip pat poveikio subjektus, jų grupes, laukiamus rezultatus) atsižvelgiant į laisvės atėmimo vietos įstaigos specifiką, numatoma visų įstaigos administracinių padalinių veikla, vykdant savižudybių ir savęs žalojimo prevenciją krizės metu ir po jos.

6. Laisvės atėmimo vietos įstaigos direktorius sudaro Krizių įveikos komandą (toliau – Komanda), į kurios sudėtį įtraukia specialistus iš sveikatos priežiūros, psichologinės, kriminalinės žvalgybos, socialinės reabilitacijos, apsaugos ir priežiūros tarnybų. Paskiriamas Komandos koordinatorius.

7. Komandai pavedamos šios funkcijos:

7.1. užtikrinti savižudybių ir savęs žalojimo ankstyvosios rizikos diagnostiką ir medicinines, psichologines ir socialines pagalbos priemonumą naujai atvykusiems į laisvės atėmimo vietos įstaigą suimtiesiems ir nuteistiesiems;

7.2. tardymo izoliatoriuose užtikrinti savižudybių ir savęs žalojimo ankstyvosios rizikos diagnostiką skiriant 24 valandų sustiprintą individualią priežiūrą naujai atvykusiems nepilnamečiams;

7.3. tardymo izoliatoriuose per pirmąsias 4 valandas naujai atvykusiems nepilnamečiams teikti intensyvią socialinę-psichologinę paramą, atlikti tiriamąjį-aiškinamąjį darbą;

7.4. užtikrinti, kad nuteistiesiems ir suimtiesiems būtų paruošta ir prieinama informacinė medžiaga dėl savižudybių ir savęs žalojimo prevencijos, pagalbos suteikimo tvarkos ir organizuoti nuteistųjų ir suimtųjų supažindinimą pasirašytinai su pagalbos suteikimo tvarka;

7.5. vykdyti krizinės situacijos analizę, nustatyti jos priežastis ir pateikti tolesnio darbo rekomendacijas laisvės atėmimo vietos įstaigos direktoriui;

7.6. užtikrinti informacijos apie krizinę situaciją sklaidą tarp laisvės atėmimo vietos įstaigos administracinių padalinių, koordinuoti jų veiksmus vykdant prevencines priemones, teikiant pagalbą bandžiusiam nusižudyti ar save žalojusiam nuteistajam bei vykdant savižudybių postvenciją;

7.7. teikti Kalėjimų departamento Resocializacijos skyriui informaciją apie įvykusias savižudybes;

7.8. rengti Krizių įveikos komandos veiklos ataskaitas (1 priedas) ir kas ketvirtį teikti Kalėjimų departamento Resocializacijos skyriui atitinkamai iki sausio 15 d., iki balandžio 15 d., iki liepos 15 d. ir iki spalio 15 d.

8. Laisvės atėmimo vietos įstaigos darbuotojas, gavęs informaciją apie suimtojo ar nuteistojo savęs žalojimą ar bandymą nusižudyti, nedelsdamas parengia ir pateikia įstaigos direktoriui tarnybinį pranešimą apie įvykį. Tarnybinį pranešimą įstaigos direktorius rezoliucija paskiria Komandai, kuri užtikrina, kad bandžiusiam nusižudyti ar save žalojusiam asmeniui, psichologinę krizę išgyvenančiam nuteistajam arba suimtajam, nedelsiant būtų taikoma kompleksinė individuali ar grupinė psichologinė, socialinė, medicininė pagalba trumpalaikių ar ilgalaikių socialinių, psichologinių konsultacijų, pokalbių forma, esant galimybei – psichoterapinėse ar savipagalbos grupėse.

9. Savaitgaliais, švenčių dienomis ir po administracijos darbo valandų laisvės atėmimo vietos įstaigos darbuotojas, gavęs informaciją apie suimtojo ar nuteistojo savęs žalojimą ar bandymą nusižudyti, nedelsdamas žodžiu informuoja (po to parengia tarnybinį pranešimą apie įvykį) įstaigos direktoriaus budintį padėjėją, kuris užtikrina neatidėliotiną sustiprintą individualią save žalojusio ar bandžiusio nusižudyti suimtojo ar nuteistojo priežiūrą ir tai įrašo Tarnybinių pranešimų apie budėjimą žurnale bei paros priežiūros žiniaraštyje.

10. Laisvės atėmimo vietos įstaigos psichologas, gavęs informaciją apie savęs žalojimą ar bandymą nusižudyti, per penkias darbo dienas parengia ir pateikia įstaigos direktoriui pažymą-rekomendaciją dėl tokio asmens sustiprintos individualios priežiūros. Laisvės atėmimo vietos

įstaigos direktorius sprendžia klausimą dėl rekomendacijų įgyvendinimo užtikrinimo ir paveda vykdyti atsakingiems specialistams.

11. Duomenys apie save žalojusius ar bandžiusius nusižudyti nuteistuosius ir suimtuosius, taip pat asmenis, priskiriamus didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti, apskaitomi laisvės atėmimo vietos įstaigos Nuteistųjų ir suimtųjų, priklausančių didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti, apskaitos žurnale (2 priedas). Žurnalas saugomas psichologinėje tarnyboje.

12. Įvykus savižudybei, Komanda per vieną darbo dieną įstaigos direktoriui raštu pateikia priemonių planą dėl konkrečios krizinės situacijos įveikos. Laisvės atėmimo vietos įstaigos direktorius, įvertinęs Komandos pateiktą informaciją, rezoliucija nurodo reikiamiems specialistams organizuoti ir teikti pagalbą krizes išgyvenantiems nuteistiesiems ir suimtiesiems.

13. Laisvės atėmimo vietų įstaigų psichologinių tarnybų specialistai teikia psichologinę paramą savižudybės liudytojams: darbuotojams, nuteistiesiems ir suimtiesiems.

14. Laisvės atėmimo vietos įstaigos direktorius užtikrina įstaigos darbuotojų parengimą ar/ir jų kvalifikacijos kėlimą savižudiško ir save žalojančio nuteistųjų ir suimtųjų elgesio užkardymui, parengiant pareigūnus pagal Kalėjimų departamento direktoriaus patvirtintą kvalifikacijos tobulinimo kursų „Savižudybių ir savęs žalojimo prevencija laisvės atėmimo vietose“ mokymo programą.

III. SAVIŽUDYBIŲ IR SAVĖS ŽALOJIMO PREVENCIJOS ORGANIZAVIMAS

15. Laisvės atėmimo vietų įstaigų psichologinių tarnybų specialistai, atlikdami pirminį nuteistųjų ir suimtųjų vertinimą, savižudiško elgesio riziką vertina naudodami Suicidinės rizikos įvertinimo klausimyną (3 priedas) ir klinikinį interviu.

16. Nuteistajam ar suimtajam nustačius didelį savižudiško elgesio rizikos laipsnį, psichologas, nustatydamas konkretų terminą, įtraukia jį į Nuteistųjų ir suimtųjų, priklausančių didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti, apskaitos žurnalą, parengia ir pateikia įstaigos direktoriui pažymą-rekomendaciją dėl nuteistojo ar suimtojo priežiūros ypatumų (numatoma sustiprinta individuali priežiūra ir jos intensyvumas), bendravimo ypatumų, prireikus – dėl apgyvendinimo vietos pakeitimo.

17. Pasibaigus paskirtų rekomendacijų terminui, įstaigos psichologas parengia ir pateikia įstaigos direktoriui pažymą apie sustiprintos individualios priežiūros nutraukimą arba pratęsimą konkrečiam laikotarpiui.

18. Perkeliant nuteistąjį arba suimtąjį, priklausantį didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti, iš vienos laisvės atėmimo vietos įstaigos į kitą, rekomendacijos dėl nuteistojo arba suimtojo priežiūros ypatumų ir terminų įdedamos į jo asmens bylos voką.

19. Pataisos įstaigos Socialinės rehabilitacijos skyriaus būrio viršininkas, susipažinęs su naujai atvykusio nuteistojo asmens byla, duomenis apie asmens priskyrimą didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti, nedelsdamas perduoda įstaigos Komandai. Tardymo izoliatoriuose informaciją apie asmens priskyrimą didelės rizikos grupei dėl savęs žalojimo ar bandymo nusižudyti Įskaitos skyrius nedelsdamas perduoda Komandai.

20. Atsakingi apsaugos ir priežiūros pareigūnai rekomendacijas dėl nuteistojo arba suimtojo sustiprintos individualios priežiūros vykdo pagal priežiūros paros žiniaraštį, įsakymą dėl apsaugos ir priežiūros vykdymo, kuriuose nustatomos priežiūros užduotys.

IV. MOBILIOJI KRIZINIŲ SITUACIJŲ VALDYMO SPECIALISTŲ KOMANDA

21. Kalėjimų departamento direktorius įsakymu sudaro Mobiliąją krizinių situacijų valdymo specialistų komandą (toliau – Mobilioji komanda) iš Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių laisvės atėmimo vietų įstaigų specialistų, turinčių patirtį ir reikalingas kompetencijas, ir

paskiria jos vadovą. Mobilioji komanda į laisvės atėmimo vietų įstaigas vyksta savo arba įstaigos iniciatyva, esant tam tikrai krizinei situacijai, reikalaujančiai neatidėliotino sprendimo.

22. Mobilijai komandai pavedamos šios funkcijos:

22.1. teikti praktinę ir metodinę pagalbą laisvės atėmimo vietų įstaigoms vykdant savižudybių prevenciją ir save žalojančio elgesio valdymą;

22.2. vykdyti laisvės atėmimo vietų įstaigų krizių įveikos komandų veiklos stebėseną, atlikti statistinių duomenų analizę;

22.3. koordinuoti ir kontroliuoti savižudybės laisvės atėmimo vietų įstaigoje tyrimą, išvadų bei rekomendacijų pateikimą ir įgyvendinimą;

22.4. pagal poreikį tiesiogiai atlikti situacijos analizę laisvės atėmimo vietų įstaigoje, nustatyti krizinės situacijos priežastis ir teikti rekomendacijas dėl situacijos valdymo;

22.5. atlikti tiriamąjį darbą.

V. BAIGIAMOSIOS NUOSTATOS

23. Laisvės atėmimo vietų įstaigų veiklą, įgyvendinant savižudybių prevencijos ir save žalojančio elgesio valdymo priemones, kontroliuoja ir koordinuoja Kalėjų departamentas.

24. Laisvės atėmimo vietų įstaigų administracija analizuoja ir apibendrina savižudybių ir savęs žalojimo prevencijos rezultatus ir pagal nustatytas formas teikia ataskaitas Kalėjų departamentui.
